

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2019.55.131-143>

УДК 72.01

Свистун Ігор Володимирович*Архітектор,**головний редактор культурологічного часопису «Цивілізація»*

igor.siv52@gmail.com

orcid.org / 0000-0003-3450-3960

РОЛЬ КОМПОЗИЦІЙНОГО АПАРАТУ

У АРХІТЕКТУРНОМУ ФОРМОУТВОРЕННІ НА МЕЖІ ХХ–ХХІ СТ.

Анотація: стаття присвячена дослідженню ролі композиційного апарату у архітектурному формоутворенні на межі ХХ–ХХІ ст. Слід зазначити загальне зниження впливу існуючих композиційних засобів на створення форм, їх нездатність до охоплення всього різноманіття об'єктів новітньої архітектурної практики. Відзначено підвищення ролі складного сегменту геометричних характеристик на формоутворення. Визначено основні чинники зниження ролі композиційних засобів.

Ключові слова: засоби композиції, геометрія, архітектурна форма, формоутворення, новітня архітектура.

Постановка проблеми.

У зв'язку з радикальними змінами в архітектурній практиці, процес формоутворення на межі ХХ–ХХІ ст. став найбільш проблемним періодом для архітектурної науки. Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій дозволив зодчим вийти із зони існуючих традицій та розширити коло нових ідей і практичних експериментальних рішень, посприявши формуванню різних стилістичних напрямків і течій з незвичайними пластичними характеристиками. Поява складних рішень в архітектурі, які не орієнтуються на звичні засоби простої геометрії і теорії композиції, актуалізувала питання: Як нові форми могли бути створені поза межами традицій? Що слугувало формоутворюючою основою?

Ситуація, що виникла, показала неоднозначність процесів, які відбувалися в формуванні пластичних тенденцій у цей період. Якщо раніше, до 90-х років ХХ ст., архітектори в своїй творчості орієнтувалися і спиралися на базову теорію композиції з її чіткими правилами, то на межі століть вони виявили, що за рамками цих правил існують великі можливості для нового творчого освоєння і розширення діапазону засобів формоутворення з високими виразними і естетичними якостями. У даному випадку йдеться не про масове бюджетне будівництво, а тільки про окремі відкриття в яскравих експериментальних творах, авторами яких виступають лідери світової

архітектури, такі як Калатрава С., Хадід З., Лібескінд Д., Гері Ф., Мейн Т., Мосс Е. О., Колхас Р. та ін.

Актуальність даної роботи визначається відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій з сучасного формоутворення, а також необхідністю уточнення і корегування композиційної теоретичної бази, визначення її ролі та відповідності реаліям в новітній архітектурі.

Аналіз досліджень і публікацій.

Об'єктом дослідження є підручники і навчальні посібники ХХ – початку ХХІ ст. з теорії композиції (для підготовки архітекторів у вищих навчальних закладах СРСР і країн, що сформувалися після його розпаду) таких авторів: Алонов Ю. Г., Антощенков В. С., Араухо І., Баришніков О. П., Божко Ю. Г., Житкова Н. Ю., Зиміна С. Б., Ідак Ю. В., Іконніков А. В., Клименюк Т. М., Кринський В. Ф., Лаврик Г. І., Ламцов І. В., Лямін І. В., Лясковський О. Й., Мальгін В. І., Мелодинський Д. Л., Михайленко В. Є., Степанов А. В., Сотніков Б. Є., Тіц О. О., Туркус М. О., Чинь Ф. Д. К., Шаповал Н. Г., Шубенков М. В., Яковлев М. І. та ін. [1-19].

Протягом ХХ ст. в архітектурі відбувалися значні, а в кінці століття і радикальні зміни в характері формоутворення, які, зокрема, полягають у розвитку нових стильових напрямків. Водночас їх поява практично не позначилася на змісті інформації, закладеної в підручниках з композиції для підготовки архітекторів у профільних вузах. Так, приклади, що використовуються в навчальній літературі, здебільшого ілюструють класичні зразки зодчества, або абстрактні фігури [16,18], тоді як аналізу прийомів у сучасній архітектурі не приділено достатньої уваги. Домінує описовий характер викладу розглянутих матеріалів, а не аналітичний. Незважаючи на те, що підручники підготовлені різними авторами і в різний час, структурно і якісно вони дуже схожі. Їх консерватизм і відсутність безпосереднього зв'язку з реальними процесами в новітній архітектурі зменшує рівень значимості у підготовці сучасних фахівців. Від першого радянського підручника (1934 р.) авторства Кринського В. Ф., Ламцова І. В., Туркуса М. А. «Елементи архітектурно-просторової композиції» [1] і до підручників початку ХХІ ст. авторства Степанова О. В., Мальгіна В. І. та ін. «Об'ємно-просторова композиція» (2007) [15] теоретичний матеріал викладено в класичному трактуванні без обліку новітніх тенденцій. Наприклад, в навчальному посібнику 1934 р. основною вимогою до формування композиції архітектурних форм визначається цілісність і єдність (класичне трактування): *«Однією з умов виникнення художніх якостей архітектурного об'єкту є просторова єдність всіх елементів архітектурної форми, тобто узгодженість, відповідність і підпорядкованість їх, створюють цілісне сприйняття форми. З точки зору*

побудови єдності розглядаються у подальшому всі композиційні засоби: відносини, пропорції, метр і ритм» [1, с. 22]. У підручнику 2007 р. також можемо прочитати: «Під композицією в мистецтві розуміють будову (структуру) художнього твору, розташування його основних елементів і частин у певній системі і послідовності, тобто композиція — це єдність і цілісність форми художнього твору, зумовленого його змістом» [15, с. 14]. Це базова вимога класичної архітектури, що відноситься до форми та проходить через сучасний період і зберігається до теперішнього часу, що зафіксовано в усіх підручниках з композиції як догма [1 - 19]. Але 90-ті роки ХХ ст. внесли радикальні зміни в розуміння архітектурної форми і методи її побудови, де цілісність і єдність елементів вже не є основним критерієм якості і «обличчям» нової архітектури. Тут спостерігається розрив теоретичних, практичних і освітніх напрямків в архітектурі, відсутність аналітичних процесів у сфері сучасної композиційної науки.

Теоретичною розробкою питань архітектурної композиції і формоутворення займалися такі вчені: Азізян І. А., Алонов Ю. Г., Витулева К. О., Дадашева М. М., Добріцина І. О., Іконніков А. В., Іовлев В. І., Лебедев І. А., Лежава І. Г., Мелодинский Д. Л., Нестеренко А. А., Опарін В. А., Радзюкевич А. В., Раппапорт О. Г., Фаворський В. А., Яковлев М. І., Янковська Ю. С., Іттен І., Салінгарос Н. (N. Salingaros), Роел ван Лент (Roel van Lent), та ін. Проте багато які наукові праці, створені в 80-90 рр. ХХ ст., вже не відповідають сучасним тенденціям у формоутворенні та вимагають уточнення або перегляду.

Формулювання цілей і завдань статті.

У статті ставимо за мету визначення ролі існуючого композиційного апарату в процесі новітнього архітектурного формоутворення на межі ХХ–ХХІ ст. Передбачається зупинитись на аналізі деяких тенденцій, які визначають сучасний розвиток архітектури, виявленні чинників впливу на зниження ролі традиційних композиційних засобів в архітектурній практиці.

Основна частина.

Використання засобів архітектурної композиції як теоретичного і практичного апарату формоутворення має глибоке коріння і традиції. Правила композиції, створені в давнину в грецькій культурі (VII – V ст., до н. е.) на основі практичного досвіду як робочий інструментарій для побудови форм ордерної художньо-композиційної системи, були запозичені і розвинені, (стандартизовані) римською цивілізацією. Необхідність в пропорційності численних деталей та елементів один до одного, до всієї будівлі та до масштабу людської фігури, потреба в метричній впорядкованості колонад з їх тектонічною і образною деталізацією, надання статичності за рахунок

симетричної побудови форми, акцентування головного входу трикутним фронтоном з портиком тощо – усе це відбилося на підборі засобів, придатних для вирішування подібних естетичних завдань. На такій основі виник і викристалізувався стійкий тип класичної мови архітектурних форм, а разом з ним сформувалися категорії архітектурної композиції. Традиційно до основних засобів архітектурної композиції відносять: пропорції, ритм, метр, масштаб, тектоніку, симетрію, асиметрію, статику, динаміку, контраст, нюанс, тотожність, тощо. Без цього регулюючого апарату архітектурна діяльність не змогла б піднятися до висот створення шедеврів зодчества, еталонів світової художньої творчості.

У процесі історичного розвитку ця композиційна база не зазнала суттєвих змін, стала традицією в європейській системі цінностей аж до сер. XIX ст. На її основі сформувалися практично всі європейські класичні стилі (крім готичного, хоча й тут відчувається помітний вплив класичних підходів). Неухильне дотримання правил, розроблених у давнину, забезпечувало гарантію створення чергового архітектурно-художнього твору в будь-який період історичного розвитку [20, 21]. На це вказував у своєму трактаті давньоримський архітектор Вітрувій в середині першого століття до нашої ери: «Благопристойність є бездоганним виглядом споруди, побудованої за випробуванням і визнанням зразком» [20, с. 26]. Він не прагне роз'яснити, на підставі яких засобів композиції можна досягти «благопристойності», а стверджує, що це є шлях звернення до зразків минулого. Його послідовник теоретик і практик архітектури Леон - Баттіста Альберті через 1400 років продовжує засуджувати всіляке відхилення від правил давнини: *«А ті, хто будували в наші часи, приваблювались швидше новими божевіллями суєтності, ніж чудовими рисами прославлених творів»* [21, с. 176] Судячи з літературних джерел, архітектори минулого найбільше побоювалися відхилень від правил. Довільна зміна хоча б одного з компонентів архітектурної композиції призводила до спотворення і руйнування сформованого уявлення про гармонію всієї споруди, що вважалося неприпустимим. Тільки чітко визначені елементи і деталі (розмір, пропорції, певна геометрична побудова, конкретна послідовність розміщення) могли бути використані при створенні форми в класичних зразках архітектури.

На поч. XX ст. відбулася зміна орієнтирів у побудові архітектурної форми, але незважаючи на це, класичний композиційний апарат не зазнав значних змін і зберіг свою структуру в нових історичних умовах. Він був прийнятий як основний засіб формування архітектури будівель, проте набув іншого значення. Раніше композиційні категорії служили «інструкцією» для створення певного типу побудови (ордерна система), і на цій основі могли формуватися тільки близькі конфігурації форм, де, застосовуючи в повному обсязі весь

композиційний апарат, можна було досягти високої якості побудови об'єкта. У ХХ ст. композицію почали розглядати як набір окремих засобів створення різних за призначенням і формою об'єктів, якими можна варіювати. Завдяки цьому значно збільшився ступінь свободи і діапазон творчого пошуку у вирішенні питань композиційних завдань. Про наявність такої особливості свідчить виникнення в ХХ ст. різних стилістичних напрямків, таких як модерн, функціоналізм, конструктивізм, експресіонізм, метаболізм, бруталізм, постмодернізм, хай-тек тощо. І це розмаїття не схожих одну на одну ідейних і пластичних характеристик у цілому спиралося на модернізовану, але, по суті, традиційну теорію композиції. Здавалося, що цей набір засобів архітектурної композиції має універсальні якості і дозволить нескінченно довго використовувати його в архітектурному проектуванні. Однак, спираючись на численні приклади з новітньої архітектурної практики, слід зазначити той факт, що композиційна теорія, яка використовувалася в минулому, у тому числі і ХХ ст., вже не в повній мірі забезпечує все розмаїття форм, пропонованих практикою на межі ХХ–ХХІ ст., і значно відстає від того асортименту різнохарактерних об'єктів, які почали виникати в сучасному світі. Багато які з цих об'єктів у своїй побудові відверто не спираються на перевірені, традиційні композиційні засоби. Численні об'єкти архітектурної практики доводять це.

Приклади:

- Культурний центр ім. Алієва Г. (2012), Баку, Азербайджан; комплекс Galaxy Soho (2012), Пекін, Китай - архітектор Хадід З.;

- Музей Гугенхейма (1990-1997), Більбао, Іспанія; будівля Національного банку Нідерландів (1994-1996), Прага, Чехія; музей музики і наукової фантастики (2000), Сіетл, США; готель (Hotel Marques de Riscal) (2003-2006), Елсієго, Алава, Іспанія - архітектор Гері Ф.;

- Культурний комплекс «Місто мистецтв і наук» (2005), Валенсія, Іспанія; художній музей (2001), Мілуокі, США; концертний зал в Тенеріфе (2003), Канарські острови, Іспанія - архітектор Калатрава С.;

- Офісно-культурний центр Національного Телебачення Китаю (2009), Пекін, Китай - архітектор Колхас Р.;

- Музей сучасного мистецтва (2006), Денвер, США; Королівський музей (2007), Торонто, Канада - архітектор Лібескінд Д.;

- Виставковий центр сучасного мистецтва (Kunsthau) (2003), Грац, Австрія - архітектор Кук П.;

- Художній музей (2011), Ордос, Китай - архітектурне бюро MAD.

Можливо все, що сьогодні відбувається в архітектурі, в її інноваційному сегменті, є протестом проти традицій і правил? Але перш ніж робити остаточні

висновки, необхідно проаналізувати характер перетворень, які відбуваються в новітній архітектурі.

Дослідження показало, що нові форми в архітектурі в своїй побудові створюються переважно не на композиційних, а на геометричних засадах. Цьому сприяла поява в кінці ХХ ст. нових підходів в архітектурному формоутворенні на базі комп'ютерних технологій, що істотно позначилося на зміні характеру геометрії пластичних і об'ємних рішень. Складна геометрія об'єктів із застосуванням ламаних, закономірних і незакономірних кривих ліній перестала бути недосяжною і прийшла в архітектурну та будівельну практику, ставши акцентами міського простору й символом сучасності. Вузькі рамки сегменту геометричних характеристик на основі прямої лінії і прямого кута, які домінували практично у всій історії архітектури, стають ознаками минулого. Варто підкреслити, що в будь-якому процесі архітектурного формотворення завжди беруть участь два базові компоненти: геометричні властивості форми (як вихідні) [23] і засоби композиції (як регулятор структурування елементів і деталей). Геометрія форми в наш час стає головним засобом формування вигляду вже не будівель, а архітектурно-скульптурних художніх творів. Провідними авторами «архітектурної скульптури» є: Калатрава С., Лібескінд Д., Гері Ф., Хадід З., Мосс Е. О., Колхас Р., Доменіг Г., Кук П., Сафді М. та ін. Завдяки високим художнім якостям архітектурних об'єктів цих майстрів міські простори збагатилися незвичайними і виразними акцентами, символами сучасності. Цей процес активно розвивається.

Аналізуючи сучасні об'єкти і роль засобів композиції в новітній архітектурі, важливо визначити, які основні чинники стали вирішальними в зниженні ролі засобів композиції в новітній архітектурі.

Вважаємо, що *першим* чинником кардинальних видозмін у формоутворенні архітектури на межі ХХ–ХХІ ст. є домінуюча роль науково-технічного прогресу. Саме він дозволив використовувати в проектуванні і будівництві інноваційні «цифрові» технології для створення складних форм. Наслідком цього стала можливість подальших експериментальних пошуків в архітектурі та підвищення її виразності.

Другим чинником ослаблення ролі традиційних засобів архітектурної композиції на межі століть полягає у відмові архітекторів ХХ ст. від використання архітектурних і художніх деталей. Класичні деталі втратили свою потребу разом зі слідуванням зразкам минулого, а нову мову із застосуванням художніх і архітектурних деталей не було створено. Засновниками цієї тенденції були: Саллівен Л., Лоос А., Ле Корбюзьє, Гропіус В., Міс ван дер Рое Л. та ін. Найбільш характерними напрямками в архітектурі, де ця тенденція проявилася є функціоналізм, конструктивізм, інтернаціональний стиль,

раціоналізм, мінімалізм – панівні в ХХ ст. Відомо, що категорії композиції з'явилися в практиці архітектури як засіб упорядкування деталей між собою і до всієї форми в архітектурному творі. Проте якщо немає деталей, то немає необхідності у способі їх взаємодії. У цьому випадку немає потреби в самих правилах побудови.

Третім, не менш важливим чинником ослаблення впливу засобів композиції є активне звернення архітекторів до геометричних засобів формоутворення. Саме вони стають домінуючими при вирішенні об'ємної форми в цей період. Творчість таких архітекторів, як Хадід З., Гері Ф., Лібескінд Д., Мосс Е. О., Фуксас М. та ін., доводить пріоритет складної геометрії над композицією. У роботах, виконаних цими майстрами архітектури, уся сила образного рішення існує в складній і динамічній геометрії всієї будівлі, тоді як засоби композиції тільки доповнюють загальне враження, зокрема на рівні поверхні об'єкта в якості «орнаменту».

Четвертим чинником зниження ролі композиційних засобів вважаємо алогізм: як на основі однакових правил можна побудувати абсолютно відмінні і несумісні за формою архітектурні споруди, що представляють різні стилістичні напрямки, якими рясніє сучасний будівельний практикум? Логічні міркування приводять нас до висновку, що неможливо, використовуючи одні й ті самі базові композиційні засоби створення архітектурної форми, отримати різноманітні пластичні рішення. Якщо протягом майже всього ХХ ст. вдавалося створювати об'єкти на основі традиційного композиційного апарату, то кінець століття показав його недостатню універсальність.

П'ятий чинник. Архітектура, що використовує складні пластичні форми, набула статусу суміжного виду мистецтва – абстрактної скульптурної пластики, де автор самостійно визначає характер ліній і об'єм свого твору. Архітектори прагнуть запозичити методи і підходи своїх колег – художників, орієнтуючись на свободу прийняття пластичного рішення. Нагадаємо, що зовсім недавно (60-80-ті роки ХХ ст.) теоретики дотримувалися іншої думки. Наприклад, Віппер Б. стверджував: «Якщо ми порівнюємо архітектуру з іншими мистецтвами з точки зору експресії, вираження, то архітектуру доведеться визнати найбільш бідним і недосконалим мистецтвом» [34, с. 216]. Як показує практика, новітня архітектура за своїми пластичними і композиційними характеристикам вже не поступається за експресією абстрактній скульптурі, а завдяки своїм великим розмірам у міському просторі значно перевершує її! Наприклад: проект (Max Reinhardt Haus) (1994), Берлін, Німеччина – архітектор Ейзенман П.; Музей сучасного мистецтва (Guggenheim Museum) (1991-1997), Більбао, Іспанія – архітектор Гері Ф.; садибний будинок (Mead / Penhall) (1992-1993), Альбукерка, Нью Мехіко – архітектор Принс Б.; садибний будинок (Т-House) (1988-1994),

Вілтон, Нью Йорк – архітектор Унгерс С.; Музей мистецтва та науки (2011), Сінгапур – архітектор Сафді М.; Будинок музики (2005), Порто, Португалія – архітектор Колхас Р. та ін. Крім того, у сучасній стилістичній палітрі формоутворення розвиваються різні «природні» тенденції, які використовують характеристики складної пластики природних форм.

Шостим чинником є ситуація коли сучасні архітектори в своїй творчості вже не прагнуть висловити базові стани форми, з виявленням статичності та монументальності, як це було в попередніх етапах еволюції архітектури, а прагнуть зловити і зафіксувати один з випадкових моментів стану об'єкта на шляху між гармонією і візуальним руйнуванням (Гері Ф., Мосс Е. О. та ін.). Тобто, не загальні закони знаходяться в центрі уваги роботи над формою, як це було в класичному періоді, а випадкове, епізодичне. Всі ці зусилля спрямовані на один конкретний результат – висловити стан розвитку, а точніше, рух форми. Це і є метою новітньої архітектури. Саме стан динаміки і є основним критерієм у формуванні образу нового світогляду.

Сьомий чинник. Вирішальну роль у будь якому творчому процесі має людський фактор. У даному випадку це творчість світових лідерів, архітекторів-експериментаторів з яскравим авторським, перш за все художнім баченням форми, на основі артистизму й інтелекту. Саме цим майстрам архітектури належить першість у пошуку нових, нестандартних рішень. Сучасні автори створюють об'єкти на основі власних ідей і концепцій (чого не було в класичних стилях), шукаючи нове не в модернізації і запозиченні, а в запереченні старого. І чим далі архітектори-новатори віддаляються від традицій, тим яскравіше проявляється їх творчий потенціал, тим ширше відкриваються горизонти для подальших пошуків і знахідок.

Висновки.

Аналіз сучасного архітектурного формоутворення виявив загальне зниження ролі існуючих композиційних засобів на створення форм в новітній архітектурі та їх нездатність до охоплення всього різноманіття об'єктів архітектурної практики на межі ХХ–ХХІ ст. Основними чинниками втрати впливу традиційних засобів композиції на сучасне формоутворення вважаємо такі:

- домінуюча роль науково-технічного прогресу;
- відмова від використання архітектурних і художніх деталей у формоутворенні поч. ХХ ст. призвела до руйнування основ «пластичної мови» (сталось перенесення виразності з поверхні форми на її об'єм);
- активне звернення архітекторів до геометричних засобів формоутворення, до їх складного сегмента; саме вони стають домінуючими при вирішенні об'ємної форми та образу;

- неможливість на основі однієї теоретичної бази побудови архітектурної форми отримувати абсолютно різні ідейні, пластичні і стилістичні рішення; традиційний композиційний апарат показав недостатню універсальність;
- новітня архітектура, яка використовує складні пластичні форми, прагне запозичити методи і підходи абстрактної скульптури, орієнтуючись на свободу вибору смислового, геометричного, композиційного і пластичного рішення;
- оскільки випадкове, а не закономірне притаманне сучасному періоду розвитку архітектури, правила і традиції втрачають свій вплив на сучасне формоутворення;
- вплив творчості світових лідерів-експериментаторів, архітекторів-художників з яскравим авторським баченням форми, які шукають нову виразність за межами традицій;
- відсутність стійких в часі нових систем і орієнтирів підвищення виразності архітектурної форми;
- відсутність науково обґрунтованих рекомендацій з сучасного формоутворення, що, у свою чергу, призводить до значного відставання теоретичного знання від творчих експериментів.

Такі традиційні засоби, як пропорції, масштаб, симетрія, ритм, тектоніка, втрачають свою значущість при формуванні композиційної структури сучасних об'єктів. Потрібен перегляд ієрархічної структури засобів композиції з позиції важливості кожної з них для сучасного періоду розвитку архітектури.

Перспективи подальших досліджень.

Результати дослідження можуть бути покладені в основу подальшого розвитку теорії композиції і проектної практики, а також використані в навчальному процесі при підготовці архітекторів у профільних вузах. Це дозволить активізувати пошук нових засобів підвищення виразності в архітектурно-художній творчості та суміжних галузях мистецтва.

Література.

1. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Туркус М. А. Элементы архитектурно-пространственной композиции. М. – Л.: Госстройиздат, 1934. 172 с.
2. Барышников А. П. и Лямин И. В. Основы композиции. М.: Трудрезервиздат, 1951. 192 с.
3. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Туркус М. А. Элементы архитектурно-пространственной композиции. М. – Л.: Госстройиздат, 1968. 168 с.
4. Иконников А. В. Степанов Г. Л. Основы архитектурной композиции. Учеб. пособие. М.: Искусство, 1971. 225 с.
5. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Степанов А. В. и др. Объемно-пространственная композиция в архитектуре. М.: Стройиздат, 1975. 193 с.

6. Основы архитектурной композиции и проектирования. Под общей редакцией Тица А. А. К.: Вища школа, 1976. 256 с.
7. Араухо И. Архитектурная композиция. М.: Высшая школа, 1982. 208 с.
8. Антощенко В. С. Основы морфологического анализа архитектурной композиции. Учеб. пособие. СПб.: Л. ЛИСИ, 1985. 71 с.
9. Божко Ю. Г. Архитектоника и комбинаторика формообразования. Учеб. для вузов. К.: Вища школа, 1991. 245 с.
10. Степанов А. В. и др. Объемно-пространственная композиция. М., 2000. 312 с.
11. Шаповал Н. Г. Прикладна теорія архітектурної композиції. Навч. посіб. К.: КНУБА, 2000. 372 с.
12. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основы композиции (геометричні аспекти художнього формотворення). Навч. посіб. К.: Каравела, 2004. 304 с.
13. Чинь Ф. Д. К. Архитектура: форма, пространство, композиция. Учебник. М.: АСТ: Астрель, 2005. 399 с.
14. Шубенков М. В. Структурные закономерности архитектурного формообразования. М.: Архитектура-С, 2006. 320 с.
15. Степанов А. В., Мальгин В. И. и др. Объемно-пространственная композиция. Учеб. для вузов. Издание 3. М.: Архитектура-С, 2007. 256 с.
16. Житкова Н. Ю., Зимина С. Б. Композиція. Навч. посібник. К.: КНУБА, 2013. 120 с.
17. Мелодинский Д. Л. Ритм в архитектурной композиции. Учеб. пособие. Издание 2. М.: Книжный дом ЛИБРОКОМ, 2013. 240 с.
18. Идак Ю. В., Клименюк Т. М., Лясковський О. Й. Основы об'ємно-просторової композиції. Навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2014. 212 с.
19. Мелодинский Д. Л. Масштаб в архитектурной композиции. М.: URSS, 2016. 176 с.
20. Витрувий М. Десять книг об архитектуре. Л.: Огиз, 1936. 347 с.
21. Альберти Л. Б. Десять книг о зодчестве, Т. 1-2. М.: Изд-во Всесоюзной Академии Архитектуры, 1937. 392 с. (т. 1), 794 с. (т. 2).
22. Виппер Б. Р. Введение в историческое изучение искусства. М.: Изобразительное искусство, 1985. 286 с.
23. Свистун І. В. Вплив геометричних характеристик на формування пластики архітектурних форм та планувальних структур сучасного міста. Архітектурний вісник КНУБА. К.: КНУБА, 2018. Вип. 16. С. 226 - 234.

References

1. Krinsky V. F., Lamtsov I. V., Turkus M. A. Elementy arkhitekturno-prostranstvennoy kompozitsii [Elements of architectural and spatial composition]. M. - L.: Gosstroyizdat, 1934. 172 p. (in Russian)
2. Baryshnikov A. P. i Lyamin I. V. Osnovy kompozitsii [Basics of composition]. M.: Trudrezervizdat, 1951. 192 p. (in Russian)
3. Krinsky V. F., Lamtsov I. V., Turkus M. A. Elementy arkhitekturno-prostranstvennoy kompozitsii [Elements of architectural and spatial composition]. M. - L.: Gosstroyizdat, 1968. 168 p. (in Russian)
4. Ikonnikov A. V. Stepanov G. L. Osnovy arkhitekturnoy kompozitsii [Basics of architectural composition]. Ucheb. posobiye. M.: Iskusstvo, 1971. 225 p. (in Russian)
5. Krinsky V. F., Lamtsov I. V., Stepanov A. V. i dr. Obyemno-prostranstvennaya kompozitsiya v arkhitekture [Volumetric and spatial composition in architecture]. M.: Sroyizdat, 1975. 193 p. (in Russian)
6. Osnovy arkhitekturnoy kompozitsii i proyektirovaniya [Basics of architectural composition and design]. Pod obshchey redaktsiyey Titsa A. A. K.: Vishcha shkola, 1976. 256 p. (in Russian)
7. Araukho I. Arkhitekturnaya kompozitsiya [Architectural composition]. M.: Vysshaya shkola, 1982. 208 p. (in Russian)
8. Antoshchenkov V. S. Osnovy morfologicheskogo analiza arkhitekturnoy kompozitsii [Basics of morphological analysis of architectural composition]. Ucheb. posobiye. SPb.: L. LISI, 1985. 71 p. (in Russian)
9. Bozhko Yu. G. Arkhitektonika i kombinatorika formoobrazovaniya [Architectonics and combinatorics of shaping]. Ucheb. dlya vuzov. K.: Vishcha shkola, 1991. 245 p. (in Russian)
10. Stepanov A. V. i dr. Obyemno-prostranstvennaya kompozitsiya [Volumetric spatial composition]. M., 2000. 312 p. (in Russian)
11. Shapoval N. H. Prykladna teoriia arkhitekturnoi kompozytsii [Applied theory of architectural composition]. Navch. posib. K.: KNUBA, 2000. 372 p. (in Ukrainian)
12. Mykhajlenko V. Ye., Yakovlev N. Y. Osnovy kompozytsii (heometrychni aspekty khudozhn'oho formotvorennia) [Fundamentals of composition (geometric aspects of artistic shaping)]. Navch. posib. K.: Karavela, 2004. 304 p. (in Ukrainian)
13. Chin F. D. K. Arkhitektura: forma, prostranstvo, kompozitsiya [Architecture: form, space, composition]. Ucheb. posib. M.: AST: Astrel, 2005. 399 p. (in Russian)

14. Shubenkov M. V. Strukturnye zakonomernosti arkhitekturnogo formoobrazovaniya [Structural patterns of architectural formation]. M.: Arkhitektura-S, 2006. 320 p. (in Russian)
15. Stepanov A. V., Malgin V. I. i dr. Obyemno-prostranstvennaya kompozitsiya [Volumetric spatial composition]. Ucheb. dlya vuzov. Izdaniye 3. M.: Arkhitektura-S, 2007. 256 p. (in Russian)
16. Zhytkova N. Yu., Zymina S. B. Kompozytsiia [Composition]. Navch. posibnyk. K.: KNUBA, 2013. 120 p. (in Ukrainian)
17. Melodinsky D. L. Ritm v arkhitekturnoy kompozitsii [The rhythm in architectural composition]. Ucheb. posobiye. Izdaniye 2. M.: Knizhny dom LIBROKOM, 2013. 240 p. (in Russian)
18. Idak Yu. V., Klymeniuk T. M., Liaskovs'kyj O. J. Osnovy ob'iemno-prostorovoi kompozytsii [The basics of three-dimensional composition]. Navch. posib. L'viv: L'vivs'ka politehnika, 2014. 212 p. (in Ukrainian)
19. Melodinsky D. L. Masshtab v arkhitekturnoy kompozitsii [Scale in architectural composition]. M.: URSS, 2016. 176 p. (in Russian)
20. Vitruvy M. Desyat knig ob arkhitekture [Ten books on architecture]. L.: Ogiz, 1936. 347 p. (in Russian)
21. Alberti L. B. Desyat knig o zodchestve [Ten books on architecture], T. 1-2. M., Izd-vo Vsesoyuznoy Akademii Arkhitektury, 1937. 392 p. (t. 1), 794 p. (t. 2). (in Russian)
22. Vipser B. R. Vvedeniye v istoricheskoye izucheniye iskusstva [Introduction to the historical study of art]. M.: Izobrazitelnoye iskusstvo. 1985. 286 p. (in Russian)
23. Svystun I. V. Vplyv heometrychnykh kharakterystyk na formuvannia plastyky arkhitekturnykh form ta planuval'nykh struktur suchasnoho mista [Influence of geometric characteristics on the formation of plastic architectural forms and planning structures of the modern city]. Arkhitekturnyj visnyk KNUBA. K.: KNUBA, 2018. Vyp. 16. P. 226 - 234. (in Ukrainian)

Аннотация

Свистун Игорь Владимирович, архитектор. Главный редактор культурологического журнала «ЦИВИЛИЗАЦИЯ».

Роль композиционного аппарата в архитектурном формообразовании на рубеже XX–XXI веков.

Статья посвящена исследованию роли композиционного аппарата в процессе архитектурного формообразования на рубеже XX–XXI ст. Следует отметить общее снижение влияния, существующих композиционных средств на создание форм и их неспособность к охвату всего разнообразия объектов

новейшей архитектурной практики. Отмечается повышение роли сложного сегмента геометрических характеристик на формообразование. Определены основные факторы, влияющие на формирование данной тенденции.

Ключевые слова: средства композиции, архитектурная форма, геометрия, формообразование, новейшая архитектура.

Annotation

Svystun Ihor, architect. Chief editor of the cultural journal «Civilization».

The role of the compositional apparatus in architectural shaping at the turn of the 20th – 21st centuries.

The article is devoted to the study of the role of apparatus of architectural composition in modern shaping. It should be noted the general decrease in the impact of existing compositional tools on the creation of forms and their inability to cover the whole variety of objects of the latest architectural practice. The main factors affecting the formation of this trend are identified:

- the dominant role of scientific and technological progress;
- refusal to use architectural and artistic details in shaping;
- an active appeal of architects to geometric means of shaping, to their complex segment;
- the impossibility, on the basis of one theoretical basis for constructing an architectural form, to receive completely different ideological, plastic and stylistic solutions, here the traditional compositional apparatus has shown insufficient universality;
- the latest architecture, using complex plastic forms, seeks to adopt the methods and approaches of related art forms - abstract sculpture, focusing on the freedom of making semantic, geometric, compositional and plastic decisions;
- accidental, and not regular, is inherent in the modern period of the development of architecture; therefore, rules and traditions lose their influence on modern morphogenesis;
- the influence of the creativity of world leaders, experimenters, architects, artists, with a bright author's vision of form, seeking new expressiveness beyond the boundaries of tradition;
- the lack of scientifically based recommendations on modern shaping - the theory lags far behind the experiments of practitioners, which indicates a decrease in the role of science.

Key words: composition means, architectural form, geometry, shaping, latest architecture.